

Itálie je kulturně jednotnou zemí navzdory své historické roztržštěnosti

(Hofstedeho teorií kultury inspirovaná úvaha nad tezemi Ligy Severu o „několika Itáliích“)

Miroslava Ferrarová

*Katedra románských jazyků Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze,
Náměstí W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3*

Do redakce doručeno 5. září 2013; k publikaci přijato 19. listopadu 2013

ITALY IS A CULTURALLY INTEGRATED COUNTRY DESPITE ITS HISTORICAL FRAGMENTATION
(ESSAY, INSPIRED BY HOFSTEDÉ'S THEORY OF CULTURE, ABOUT NORTH LEAGUE'S THESIS ABOUT "MANY ITALIES")

ABSTRACT This article is an essay about the Italian cultural integrity. It is a reaction to the thesis of Italian radical right populist party North League declaring that unification of Italy was a historical mistake and contemporary Italy was originated artificially from several nations which don't have common history and culture. This essay aims to demonstrate the inaccuracy of the North League's thesis on the basis of Italian history and Hofstede's theory of five dimensions. The author purports to prove that Italians are one nation with one culture.

KEY WORDS Culture; Italy; North League; Hofstede

ABSTRAKT Tento článek je úvahou nad kulturní jednotou Itálie. Reaguje na teze populistické radikálně pravicové italské strany Liga Severu, která tvrdí, že sjednocení Itálie bylo historickou chybou a současná Itálie byla uměle vytvořena z několika národů, které nemají společnou historii ani společnou kulturu. Úvaha nad nepravdivostí tezí Ligy Severu vychází jak z italské historie, tak z Hofstedeho teorie pěti dimenzí. Autorka se snaží dokázat, že Italové jsou jedním národem s jednou kulturou.

KLÍČOVÁ SLOVA kultura; Itálie; Liga Severu; Hofstede

ÚVOD

V této práci jsem se chtěla zamyslet nad tím, je-li Itálie jednotná z hlediska kultury a mají-li tedy Italové svou národní kulturní identitu. Podnětem k tomuto zamyšlení mi byly v Itálii poměrně populární teze radikálně pravicové a populistické Ligy Severu, která tvrdí, že Itálie byla uměle vytvořena z několika různých národů a má tedy několik různých kultur a v důsledku toho italská kulturní identita neexistuje. Při analýze jsem se opírala o Hofstedeho teorii pěti kulturních dimenzí, o italskou historii a o své subjektivní přesvědčení, že Itálie, přestože politicky byla sjednocena až v roce 1861, byla i před tímto datem i po něm a stále je zemí kulturně jednotnou¹.

1 Tento článek vznikl v rámci dílčí práce na interním grantovém

TEZE LIGY SEVERU

Do začátku 80. let minulého století panovala v Itálii silná ekonomická krize, ale již od roku 1984 nastalo opět období hospodářského rozvoje, jehož příčinou byla hlavně velmi příznivá mezinárodní situace, která vedla ke snížení cen ropy a navýšení investic v zemi. Italská ekonomika rostla však převážně na severu země, zatímco na jihu spíše stagnovala a současně v jižní Itálii silně rostla nezaměstnanost. Italská vláda přerozdělovala finanční prostředky získané z daní a po-

projektu Vysoké školy ekonomické v Praze –IG202013: INTERKULTURNÍ DIMENZE V PODNIKOVÉ KULTUŘE NADNÁRODNÍCH FIREM - komparativní studie románských kultur v domácím a českém prostředí.

platků na severu Itálie tak, že je investovala do jihoitalského průmyslu a zemědělství, což vyostřilo již existující střet mezi Jihem a Severem Itálie a poskytlo živnou půdu pro uplatnění těch politických názorů, které poukazovaly na (podle názoru velké části obyvatel severní Itálie) nespravedlivé přerozdělování rozpočtových prostředků státu. Přičteme-li k tomu fakt, že italský stát hospodařil neprůhledně a že se silně rozmohla korupce v těch stranách, které byly u vlády, nelze se divit, že voliči v severní Itálii byli znechuceni tradičními politickými stranami, které se střídaly u vlády a nebyly schopny udržet stabilitu země a začali se obracet ke stranám, které jim nabíze-ly řešení bližších (protože regionálních, provinciálních nebo i obecních) problémů, o kterých se voliči domnívali, že mohou jejich řešení svým hlasem ve volbách ovlivnit (Colarizi 2000, 480).

Regionální hnutí měla v Itálii svou dávnou tradici již od doby rozvoje městských států v 11. století. Taková tradice byla ale založena pouze na kulturních a lingvistických identitách, a to obvykle nebylo motivem k politické mobilizaci. Kvalitativní skok přinesl až přechod od regionálního protestu (s legitimací etnicko-nacionalistickou) k protestu populistickému (Kunc 2000, 110–111).

Hnutí, která stála u založení Ligy Severu, vznikla v severní Itálii v osmdesátých letech 20. století na regionální nebo provinciální bázi především v Benátsku, Piemontu a Lombardii (Dvořáková, Kunc 2009, 77). Tato hnutí, která sama sebe nazývala většinou „ligami“ (*lega*), původně vycházela z představy jakési přirozené a historicky dané „regionální vlasti“. Tuto fázi jejich existence definoval italský politolog Ilvo Diamanti jako „etnoregionalismus“, pojímající region jako „národ“ (Diamanti 1996, 114). Regionální totožnost se ale ukázala jako méně politicky a volebně vydatný zdroj než lokální identity a bylo tedy výhodné tyto zdroje co nejvíce propojit v rámci úsilí o maximální valorizaci hlavně historicko-kulturních odlišností.

Požadavky na regionální autonomii se postupně přetvářely do protestu „obyčejných“ lidí ze Severu proti politickým stranám a jejich zkorumpovaným představitelům, kteří nespravedlivě přerozdělovali peníze „vydělané pracovitými obyvateli severní Itálie a většinu dávali nepříteli pracovitému a neschopnému Jihu“ (Colarizi 2000, 486). Simona Colarizi jako jednu z příčin úspěchu regionálních hnutí uvádí daňovou reformu, kterou v roce 1984 prosadil tehdejší ministr financí Bruno Visentini a která zvýšila daně z příjmu, což znevýhodňovalo bohatší severní Itálii oproti její jižní části (Colarizi 2000, 481). Vytvořila se polarizace Lombardie – Řím, která je metaforou politické perifernosti rozvinutějšího a schopného Severu a zároveň symbolem napětí mezi běžnými lidmi a systémem stran (Dvořáková, Kunc 2009, 77). Tuto tendenci potvrdil již 1. sjezd Lombardské ligy v roce 1989, kde byl jako nepřítel lidu Lombardie označen Řím, dále tradiční politické strany a v neposlední řadě obyvatelé jižní Itálie či přistěhovalci z třetích zemí. Tím došlo k postupné amplifikaci pojmu „lombardského lidu“ na všechn „pádsko-alpský lid“. Tento lid je definován jako „multiregionální společenství s toutéž kulturou“ (Kunc 2000, 111).

V letech 1987 až 1989/1990 proběhla druhá fáze vývoje severoitalských lig, která se podle Diamantiho vyznačovala přechodem k neoregionalismu, pojímajícímu teritorium jako rámec pro formulaci společných sociálně-ekonomických zájmů (Diamanti 1996, 114). Jednalo se vlastně o mezidobí, kdy byl zvyšován důraz na sociálně-ekonomická a zejména fiskální témata, na druhé straně byl současně připravován skutečný zlom, spočívající v radikálním opuštění původních autonomisticko-regionálních platform ve prospěch kvalitativně odlišné makroregionalistické a federalistické koncepce (Strmiska 2003, 3).

To, že se v roce 1991 velká část severoitalských regionálních hnutí rozhodla založit společný politický subjekt Ligu Severu, lze vysvětlit tehdejší ekonomickou i politickou situací v Itálii. Počátkem 90. let došlo k souběhu přinejmenším tří děletrvajících a postupně se prohlubujících krizových tendencí, a to v institucionální oblasti, dále ve fungování daňového systému a přerozdělování prostředků (v silícím regionalismu a nechuti zejména severních rozvinutých oblastí doplácet na stagnující Jih i s Římem) a konečně v naprosté krizi důvěry ve veškeré profesionální politiky a v celou politiku v souvislosti s odhalováním korupčních skandálů. Tento souběh se projevil jako skutečné politické zemětřesení a vyústil v novou formulaci celého systému (Kunc 2000, 104).

Jedním z výsledků rekonstrukce systému bylo založení Ligy Severu v roce 1991. To byla podle Diamantiho třetí fáze etablování se autonomistických hnutí (Diamanti 1996, 116). Liga Severu integrovala různé regionální ligy, a proto nadále již nebyla za cíl její politiky označována autonomie jednotlivých regionů, nýbrž založení „Severní republiky“, která měla zahrnovat Toskánsko a regiony severní Itálie a s celou Itálií měla být spojena ve volném federativním svazku (Kunc 2000, 111). Integrovaný federalismus se stal již pro Lombardskou Ligu a následně i Ligu Severu globální doktrínou, východiskem pro řešení v podstatě všech nejdůležitějších problémů ekonomického, politického i sociálního charakteru (Strmiska 2003, 4). Vznikla myšlenka společné země „Padanie“, která by představovala multiregionální společenství se stejnorodou kulturní bází (Strmiska 2003, 4).

V prvním bodě Statutu Ligy Severu se uvádí, že „Liga má jako cíl dosažení nezávislosti Padanie² demokratickými metodami a mezinárodní uznání jako federální nezávislá a suverénní republika“³. Z tohoto důvodu pohlíží Liga na severní Itálii, kterou od zbylého italského území odděluje řeka Pád, jako na Padánii, tedy území obývané Padány (Padani), kteří by měli být uznáni jako samostatný národ. Existuje tudíž jasná vůle ze strany Ligy Severu, aby byla Padanie samostatným celkem, který bude obýván výlučně samostatným národem Padánů. V roce 1996 prohlásili zakladatelé Ligy Padánii za nezávislou

2 Padanie (Padania) je zeměpisné pojmenování používané pro Pádskou nížinu. Použití tohoto názvu se rozšířilo od 90. let 20. století, kdy Liga Severu jím označila severní Itálii jako politickou a administrativní jednotku.

3 <http://www.leganord.org/index.php/il-movimento/lo-statuto-della-lega-nord> str. 1.

a publikovali deklaraci nezávislosti a suverenity, text prozatímní Ústavy a Charty práv padánských občanů⁴. V roce 1997 došlo dokonce ke změně oficiálního názvu na „Ligu Severu za nezávislost Padánie“.

Vytvoření monokulturního státu se však jeví obtížným, a proto Liga přešla k etnokratickému pojetí, které je méně utopistické (Strmiska 2003, 4). V etnokracii patří stát jedné etnické skupině a ostatní etnické skupiny tam mohou žít za podmínky, že přijmou vládu a pravidla majoritní etnické skupiny. Tato zásadní myšlenka etnokracie je vyjádřena v dokumentech a prohlášeních Ligy Severu heslem: *Padani al primo posto!* („Padánové na prvním místě!“). Jasně ji vyjádřili „Mladí Padánové“ (*I giovani padani*) v dokumentu nazvaném „Proč bojujeme a proč chceme svobodu?“⁵ a to především v bodech 2), 6) a 10), které cituji:

2) „Proto, aby Padánům byla dávana přednost při přidělování práce, obydlí, podpory a finančních příspěvků.“

6) „Pro (znovu)prosazení našich kultur, historie, padánsko-alpských jazyků, našich sociálních a morálních hodnot“⁶.

10) „Proti atentátům na naši identitu.“

Podobný přístup má Liga Severu v dokumentu z roku 2008 s názvem „Lidová kultura“ (*La cultura popolare*), ve kterém je jasně uvedeno: „Naše kulturní politika je zaměřena na to, abychom si znovu celistvě osvojili naši identitu“⁷.

V roce 2011 se slavilo v celé zemi 150. výročí vzniku italského státu, během kterého všichni, od státních institucí po občany, kladli důraz na italskou kulturní a politickou jednotu. Jediná Liga Severu projevovala svůj skepticismus k oslavám výročí založení Itálie výroky jako například „Na křídlech dějin přiletí dvě Itálie. Belgie docet, Belgie učí,“ tvrdil europoslanec za Ligu Severu Mario Borghesio.

Liga Severu a jí podobné strany a hnutí i v současné době prosazují myšlenku „historického omylu“, ke kterému došlo sjednocením Itálie. Tím se v jednom státě, podle Ligy Severu, nacházejí dva různé národy, které mají rozdílnou kulturní identitu: pracovití, chytří a vzdělaní Padánové, obyvatelé severní Itálie z jedné strany a nepřítisť pracovití, nepřítisť chytří a nevzdělaní obyvatelé jižní Itálie ze strany druhé.

KULTURNÍ JEDNOTA ITÁLIE DO SJEDNOCENÍ I PO ROCE 1861

Na základě výše uvedených tezí Ligy Severu se budu krátce zabývat italskou historií, která by měla potvrdit, že Itálie je státem jednoho národa – toho italského.

Před rokem 1861 byla Itálie zemí rozdělenou na několik států. Na severozápadě vládli Savojské, na severovýchodě přede-

vším Rakousko, ve střední Itálii to byl Papežský stát a na jihu Bourbonové; navíc existovalo mnoho nezávislých měst a vodství (Procacci 1991, 377).

Sjednocení Itálie bylo vyhlášeno zákonem č. 4671 ze dne 17. března 1861. „Národní obrození“ (*Il Risorgimento*), které bylo hybatelem sjednocení, bylo v Itálii zaměřeno především proti cizí nadvládě a proti katolické církvi. Národní sjednocení bylo v zásadě neseno dvěma proudy, shora a zdola, přičemž o sjednocení shora usilovali umírnění liberálové a o sjednocení zdola hlavně radikální demokraté a liberálové (Dvořáková, Kunc 2009, 58). To, že se struktura nového státu již od začátku vytvářela spíše rozpínáním starého Piemontu, než jako nová a originální politická instituce, považuje italský historik Procacci za zásadní pro další rozvoj Itálie tím spíše, že se neuskutečnily plány na decentralizaci a autonomii regionů, které byly při sjednocování Itálie předkládány politickými osobnostmi. Místo toho vznikl silně centralizovaný stát (Procacci 1991, 390), který nesplnil očekávání, jež do něj Italové vkládali a brzy se stal nepopulárním. Obrovský rozdíl v podmínkách života pro vládnoucí třídu na jedné straně a ostatní obyvatele na straně druhé byl podle Procacciho cenou za způsob, jakým bylo sjednocení uskutečněno a ještě dnes Itálie tuto cenu splácí (Procacci 1991, 391).

Protest proti novému uspořádání byl silný především v jižní Itálii, kde se projevoval hlavně fenoménem zbojnictví nebo povstáními ve velkých městech jako například v Palermu v roce 1866. Sice v menší míře, ale i v severní Itálii docházelo k povstáním proti vládě sjednocené Itálie, velmi silná byla například vzpoura zemědělců v roce 1869 (Procacci 1991, 392).

Itálie tedy nebyla politicky jednotná ani před rokem 1861 ani po svém sjednocení. Ale tato politická roztržičnost neovlivňovala její kulturní jednotu⁸ a právě jednotná kulturní identita Italů byla hybatelem politického sjednocení, a to již od období městských států. Jako příklady uvádím dvě výzvy ke sjednocení, které se objevily v italské literatuře.

Dante Alighieri ve svém díle „Božská komedie“ (*La Divina Commedia*), v Očistci, pokládá Itálii za jeden Stát a to přesto, že v období, kdy Dante žil, byla rozdělena mezi 12 států, 7 námořních republik a cca 10 městských států, a vyzývá k jejímu sjednocení:

„O služko Itálie, bolu chýše,
bez vůdce korábe, jimž orkán zmítá,
ne paní krajin, nevěstinci spíše“
(Alighieri 1958, 209).

Také Machiavelli ve svém „Vladaři“ (*Il Principe, vznik 1513–1514*) vyzývá k sjednocení:

„Itálie čeká. Ujměte se tohoto úkolu s optimismem a vírou, které člověku dodává vědomí spravedlivého cíle, aby se naše země pod Vaší korouhví znovu zaskvěla v plné slávě a slova Petrarkey se stala skutečností.“

8 http://www.treccani.it/scuola/tesine/lingue_straniere/arcangeli.html

4 <http://www.leganord.org/index.php/il-movimento/lo-statuto-della-lega-nord>, str. 2.

5 <http://www.giovanipadani.leganord.org/articoli.asp?ID=5839>

6 <http://www.giovanipadani.leganord.org/articoli.asp?ID=5839>

7 http://www.leganord.org/elezioni/2008/lega/cultura_pop/cultura_popolare.pdf

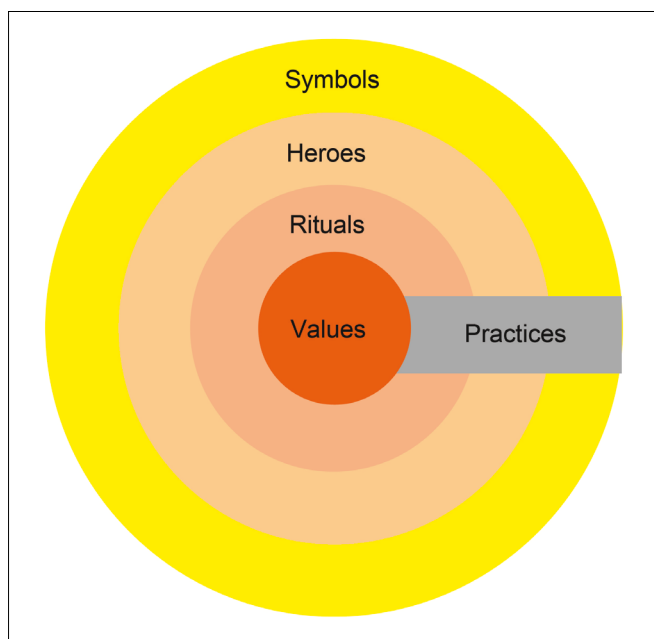
*Ctnost proti zuřivosti
se chopí zbraní, v krátku ji smete.
Vždyť předků udatnosti
květ v italských srdcích dosud kvete*“ (Machiavelli 1997, 91).

Během staletí velvyslanci Benátské republiky psali dóžatům ve florentštině, nikoli v benátštině (Firpo 1978, 11), Francesco Guicciardini v letech 1537 až 1540 napsal dvacetisvazkové dílo „Dějiny Itálie“ (*Storia d'Italia*), milánský spisovatel Alessandro Manzoni (1785–1873) měl potřebu svou knihu „Snoubenci“ (*I promessi sposi*) zrevidovat ve florentštině a Serse Zorzi, který byl historikem Benátské republiky, napsal, že bojovným pokřikem benátské flotily nebylo „Ať žijí Benátky!“, ale „Ať žije Itálie!“ (Galvano 2011, 107).

Podstata italské kulturní identity nebyla v průběhu moderní historie ztracena, a to i přes ekonomické a politické rozdělení země.

HOFSTEDEHO TEORIE 5 UNIVERZÁLNÍCH KULTURNÍCH DIMENZÍ APLIKOVANÁ NA ITÁLII

Hofstedeho pojetí kultury je výsledkem průzkumu mezi zaměstnanci všech poboček mezinárodní společnosti IBM v letech 1967 až 1973 (Vianelli, Pegan 2010, 18). Na základě tohoto průzkumu Geert Hofstede charakterizoval 76 národů, včetně Italů. V roce 1980 vyšla pak jeho kniha *Culture's Consequences* („Důsledky kultury“), ve které Hofstede představil své univerzální kulturní dimenze. Pro zamyšlení nad italskou kulturní identitou jsem si vybrala Hofstedeho kulturní dimenze proto, že mě výsledky jeho průzkumu přesvědčily o vhodnosti jím použité metodiky, neboť jeho průzkum je empirický a jeho výsledky jsou srovnatelné.

Upraveno podle: Hofstede 2005, 17.

Hofstede označuje kulturu jako „kolektivní programování mysli“ (Hofstede 2005, 1), které odlišuje příslušníky jedné skupiny/kategorie osob od příslušníků jiné skupiny/kategorie. Rozdíl mezi skupinou a kategorií tkví v tom, že osoby ze stejné skupiny jsou ve vzájemném kontaktu, zatímco osoby ze stejné kategorie sice sdílejí nějakou společnou charakteristiku, nemusejí ale nutně být v kontaktu.

Kulturu podle Hofstedeho vytváří sociální prostředí, ve kterém žijeme, je sdílená skupinou nebo kategorií osob a je naučená (Hofstede 2005, 14). Jádrem každé kultury jsou hodnoty, které se projevují v praktikování rituálů (obřadů), obdivování hrdinů a používání symbolů (Hofstede 2005, 17). Jádrem kultury jsou *neměnné hodnoty*, což představují pocity, které mají směr: mají kladnou a zápornou stranu. Týkají se rozlišení: zlého vůči dobrému, špinavého vůči čistému, nebezpečného vůči bezpečnému, zakázaného vůči povolenému, slušného vůči neslušnému, morálního vůči nemorálnímu, ošklivého vůči krásnému, nepřirozeného vůči přirozenému, nenormálního vůči normálnímu, paradoxního vůči logickému a iracionálního vůči racionálnímu (Hofstede 2005, 18). Tyto hodnoty formuje v italské kultuře převážně katolická církev. Italové většinou respektují katechismus a jeho hodnoty mají v sobě zažité – a to jak v jižní, tak ve střední a severní Itálii. Například postoj Italů k potratům nebo také prosazování práva na život ještě nenarozeného dítěte. Italské ženy získaly právo na interrupci až v roce 1978, kdy proběhlo k této otázce referendum a následně byl přijat zákon č. 194. Nicméně diskuse k otázce interrupcí je stále živá v italské společnosti. Gynekologové často uplatňují své právo na tzv. výhradu svědomí a zákroky odmítají. V současné době téměř 70 % italských gynekologů odmítá provádět potraty. V některých regionech, jako například v Kampánii, je toto procento dokonce i vyšší – 83 % lékařů.⁹

Symbols se podle Hofstedeho stále mění, a proto jsou nejpovrchnější částí kultury (Hofstede 2005, 16). Italové, ať už z jihu nebo ze severu, jsou takovým typickým národem měnících se symbolů; toto tvrzení lze podpořit jejich obdivem k módě a velkou pozorností, kterou věnují zevnějšku člověka (Ginsborg 2003, 32). Důkazem toho je například fakt, že Národní komora italské módy (Camera nazionale della moda italiana), která sídlí v Římě, má 129 členů, mezi které patří slavné italské módní firmy jako například Prada, Gianni Versace, Trussardi a další¹⁰. Podle statistik zveřejněných na stránkách Italské textilní konfederace je italská móda, i přes současnou ekonomickou krizi, druhým nejvýkonnějším sektorem ekonomiky s obratem 51 090 milionů eur a s 423 000 osob v 50 000 podniků¹¹. Údaje se vztahují k roku 2012.

Hrdinové jsou buď reální, nebo vymyšlení, živí nebo mrtví a slouží jako příklad ostatním. Itálie má mnoho společných hrdinů, mezi ně patří i svatí. Každé větší nebo menší italské město má svého svatého patrona, ochránce, který je uctíván

9 http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/455696

10 <http://www.cameramoda.it/it/soci/cerca-soci/>

11 <http://www.sistemamodaItalia.com/prj/Hom.asp?>

a jednou za rok mu jeho město uspořádá procesí a slavnost. Například město Bari má svatého Mikuláše, Neapol svatého Gennara a Milán svatého Ambrože. Itálie jako stát pak má dva patrony, oficiálně od roku 1939, prakticky již po staletí – jsou to svatý František z Assisi a svatá Kateřina ze Sieny. Italové mají ve velké oblibě svatého Františka, schovávají si jeho svaté obrázky, modlí se k němu a jméno Francesco (František) je ve statistikách jedním z nejpoužívanějších italských jmen.

Rituály jsou kolektivní činnosti, jsou věcně zbytečné, ale společensky podstatné a žádoucí. V životě Italů existuje spousta rituálů, mezi nimiž vynikají například svatby, a obecně církevní rituály, a velká rodinná setkání (Hofstede 2005, 81). Karneval je také rituálem, který je společný celé Itálii a slaví se od Tří Králů do Popeleční středy. Každé město organizuje průvody masek a alegorických vozů. Nejznámější je Carnevale di Venezia (Benátský karneval), ale slavné jsou i jiné menší karnevaly v různých částech Itálie jako je Viareggio, Putignano, Ascoli, Fano, Ivrea, Acireale atd.

Již to, že Italové mají společné hodnoty, symboly, hrdiny i rituály vypovídá o tom, že mají také společnou kulturní identitu. Přesto zkusím tuto hypotézu ještě aplikovat na Hofstedeho kulturní dimenze.

Hofstede určil existenci pěti kulturních dimenzí, které mohou charakterizovat kulturu na různých úrovních (národ, region). Všechny dimenze jsou měřitelné prostřednictvím indexů, které mohou nabývat hodnot v rozmezí 0–100. Jedná se o následující kulturní dimenze:

VZDÁLENOST MOCI (POWER DISTANCE INDEX – PDI)

Tato dimenze vyjadřuje míru, do jaké jsou členové společnosti ochotni se podrobit mocnějším členům společnosti a přijmout skutečnost, že je moc rozdělována nerovnoměrně.

Podle průzkumu, který provedl Hofstede (Hofstede 2005, 43), se Itálie nachází uprostřed žebříčku PDI, na padesátém místě; jedná se tedy o společnost, která se spíše domnívá, že by měla být dodržována hierarchie a nerovnosti mezi lidmi jsou pro ni téměř přijatelné. Rozdílné rozložení moci ospravedlňuje tu skutečnost, že držitelé moci mají více výhod než ti méně mocní ve společnosti (Hofstede 2005, 58–59).

V Itálii je ve vztahu k této dimenzi velmi důležitým faktorem věk především v souvislosti s kariérou, což znamená, že existuje stále ještě i věková hierarchie, kterou všichni Italové respektují a přijímají. Důkazem je například to, že nejvlivnější muži Itálie – premiér a prezident – jsou ve vysokém věku (78 a 85 let)¹².

V jižní Itálii jsou všechny důsledky tohoto postoje k nerovnoměrnému rozdělení moci ještě patrnější než v jiných částech Itálie. Ačkoliv během posledních dvaceti let jižní Itálie udělala velký ekonomický pokrok, situace je stále horší než na severu země. Podle Italského statistického úřadu (ISTAT) v roce

2012¹³ celkově 12,7 % rodin bylo relativně chudých (3 232 000 rodin) a 6,8 % žije v naprosté chudobě. Mezi lety 2011 a 2012 se zvýšilo jak procento relativní, tak i absolutní chudoby, především na jihu, u vícečlenných rodin, u starších lidí žijících osamocně a u rodin s nezaměstnanými. Podle ISTATu na jihu nemohou najít práci (31,9 %) hlavně lidé ve věku 15–29 let, oproti severu, kde je nezaměstnaných jen 16,4 % této věkové kategorie¹⁴.

INDIVIDUALISMUS VERSUS KOLEKTIVISMUS (INDIVIDUALISM VS. COLLECTIVISM – IVD)

Zásadní otázkou, kterou řeší tato dimenze, je míra vzájemné závislosti, která panuje mezi členy společnosti. Týká se zařazení sama sebe do společnosti na bázi dichotomie *já* versus *my* (Hofstede 2005, 66). Dimenze individualismu či kolektivismu zkrátka indikuje, v jaké míře v dané kultuře lidé jednají jako nezávislé samostatné osoby nebo jako členové sociálních skupin. V kolektivistických kulturách převládá silné vnímání příslušnosti ke skupině. Postoje lidí jsou řízeny obvykle jejich příslušností ke skupině, ke které jsou její členové maximálně loajální. V tomto typu společností hraje významnou roli rodina. V individualistických kulturách naopak hraje zásadní roli osobní svoboda a efektivita jedinců je důležitější než vztahy ve skupině (Hofstede 2005, 65).

Podle Hofstedeho to, že se Itálie nachází na 76. příčce hodnoty IDV, znamená, že Italové jsou velice individualističtí (Hofstede 2005, 68) oproti evropskému průměru (50), a to zejména ve velkých a bohatých městech na severu Itálie (Hofstede 2005, 81). V jižní Itálii je tato dimenze trochu nižší a můžeme zde, podle Hofstedeho, pozorovat méně individualistické chování: rodina a skupina, ke které člověk patří, jsou důležitými sociálními aspekty¹⁵.

Přestože Italové vyšli z průzkumu jako individualisté, mají velice husté sociální síťování. Je možné to ukázat například na tom, že často žijí ve vícegeneračních rodinách a také na tom, že obvykle vytvářejí sociální sítě se sousedy. Velice důležitý je pro ně také vztah mezi rodiči a dětmi (Hofstede, 2005, 101). Britský historik Ginsborg ve své knize *Italy and Its Discontents* tvrdí, že existují různé důvody, které mohou vyjasnit úzký vztah mezi rodiči a dětmi. Jedním z důvodů je malá možnost vlastního bydlení pro mladé lidi. Dalším důvodem je vysoká míra nezaměstnanosti (33,9 %) ¹⁶, obzvláště v jižní Itálii. Ale podle Ginsborga existují i přirozené důvody, a to, že na vztah mezi rodiči a dětmi nemá zásadní vliv tendence mladých lidí k uplatnění vlastní individuality (Ginsborg 2003, 68).

13 <http://www.istat.it/archivio/95778>

14 www.istat.it/.../2013/03/Noi-Italia-2013.pdf?title=Noi+Italia+-+20%2Ffeb%2F2013+-+Testo+del+volume.pdf - Versionetest

15 <http://geert-hofstede.com/italy.html>

16 http://dati.istat.it/Index.aspx?DataSetCode=DCCV_TAX-DISOCCU&Lang=

12 <http://geert-hofstede.com/italy.html>

Jedním z dalších důsledků spíše individualistického pojetí světa je nedůvěra Italů ve státní instituce. Proto jsou Italové zvyklí řešit problémy s byrokracií prostřednictvím korupčního jednání a nepotismu (Ginsborg 2003, 97–98).

MASCULINITA VERSUS FEMININITA (MASCULINITY – MAS)

Dimenze maskulinity a femininity se zaměřuje na obecné hodnoty, ale týká se hlavně genderových rolí ve společnosti. Maskulinní kultury mají tzv. mužské vzory a priority, jako je úspěch, racionalita, hrdinství. Naopak femininní kultury se zaměřují spíše na vztahy, péči, komunikaci. Maskulinní kultury jsou dle Hofstedeho více materialistické. V tomto typu kultur je dívkám vštěpováno, aby byly „hodné“ a učí se již od malička pečovatelskému, zatímco v kulturách femininního typu jsou dívky i chlapci vychováni stejně.

Itálie je v žebříčku této dimenze na 76. místě, evropský průměr činí 50. To znamená, že italská společnost je maskulinní, je soutěživá a zaměřuje se na vítězství. Vítězové dokazují své úspěchy tím, že staví na odívání symboly statusu: silná auta, vily, jachty, norkové kožichy, značkové oblečení a cestování do exotických zemí¹⁷. Fakt, že se jedná převážně o společnost maskulinního typu, se odráží ve všech aspektech života, především v ekonomickém: míra zaměstnanosti u italských žen činila v září 2013 pouhých 46,8 %¹⁸ oproti EU 75,8 %.

Jiná pole společenského života, kde se tato dimenze ve svém materialistickém aspektu projevuje, jsou rozhodující pozice v ekonomice a politice. Například procento žen v italském parlamentu činí pouze 30,2 %. V prvních padesáti nejúspěšnějších italských firmách jsou v představenstvech ženy zastoupeny pouze 14,5 %¹⁹.

VYHÝBÁNÍ SE NEJISTOTĚ (UNCERTAINTY AVOIDANCE INDEX – UAI)

Tato dimenze vypovídá o tom, jaké reakce existují v určité kultuře na nejistotu a nebezpečí a zaměřuje se na to, jak je interpretována budoucnost. Index vyhýbání se nejistotě tedy vyjadřuje, v jaké míře jsou jednotlivé kultury ochotny tolerovat nejistotu a jakou mají potřebu předcházet a zabránit situacím, které nejistotu vyvolávají. Společnosti s vysokou hodnotou indexu vyhýbání se nejistotě fungují obvykle na základě obecně přijatých zákonů a pravidel a samy své fungování dobrovolně omezují kontrolními mechanismy a tabu.

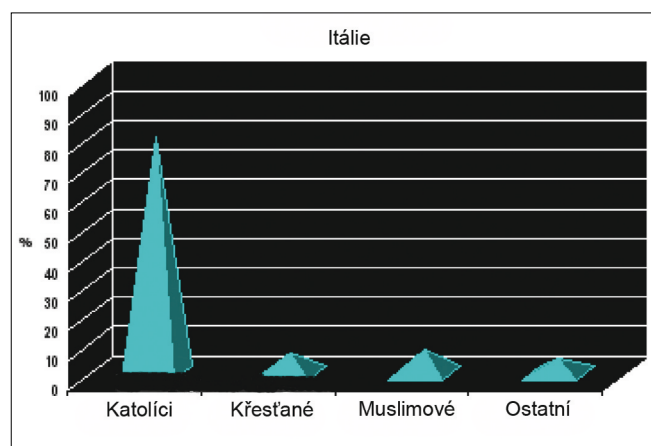
Společnosti tohoto typu jsou konzervativní, nejsou inovativní a bývají xenofobní, zatímco společnosti s nízkými hodnotami indexu bývají otevřenější, lidé snáze přijímají změny a riziko

považují za součást života. Pravidla a zákony mají spíše obecný charakter a nesnaží se postihnout každou jednotlivou situaci, která může nastat.

V této dimenzi jde tedy o to, do jaké míry se příslušníci dané kultury cítí ohroženi nejistotou nebo neznámými situacemi (Hofstede 2005, 131).

Itálie má vysokou hodnotu indexu vyhýbání se nejistotě (75), což znamená, že jako národ se Italové necítí dobře v nejednoznačných situacích. Dokazuje to fakt, že v Itálii je důležitá forma (někdy bývá i důležitější než obsah) a také to, že například italský trestní a občanský zákoník se snaží postihnout všechny možné situace, což vede k jejich značné nepřehlednosti. Je ale zvláštní, že přestože v Itálii existuje tolik norem, pravidel a tabu, Italové sami je velmi často obcházejí a neřídí se jimi (Hofstede 2005, 151).

I v této dimenzi se objevuje katolicismus jako důležitý faktor. Itálie je i podle níže uvedeného grafu převážně katolická země (Hofstede 2005, 155), kde normy katolické církve fungují někdy jako zákony a stanovují nespočet pravidel a tabu.

Upraveno podle: TheWorldFactbook, 2002.

Dalším zásadním faktorem této dimenze je byrokracie, která v Itálii bývá identifikována především s veřejnou správou. Veřejné služby jsou největší slabinou italského státu, což se projevuje dlouhotrvajícími lhůtami a značnou neefektivností (Ginsborg 2003, 217–220). Důsledkem přebujelé byrokracie je nedodržování předpisů, neexistence závazných dokumentů jako například plány rozvoje, nedostatek vhodných licencí na různé aktivity a také daňové úniky. Podle italského statistického úřadu (ISTAT) daňové úniky představují 16,3 % až 17,5 % italského HDP²⁰. Nedodržování předpisů paradoxně obhajují i někteří politici, například bývalý premiér Silvio Berlusconi prohlásil: „S tak vysokými daněmi je daňový únik morálně povolen“²¹. Podle Hofstedeho je kombinace vysokých hodnot MAS a UAI pro Itálii velice stresující, proto jsou Italové tak emocionální²².

17 <http://geert-hofstede.com/italy.html>

18 http://www.governo.it/GovernoInforma/Dossier/vertice_quadrilaterale_lavoro/occupati_disoccupati_istat.pdf

19 http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/econo/quest_eco_fin_2/qef171/QEF_171.pdf, str.6.

20 <http://www3.istat.it/istat/audizioni/220710/Allegato1.pdf>

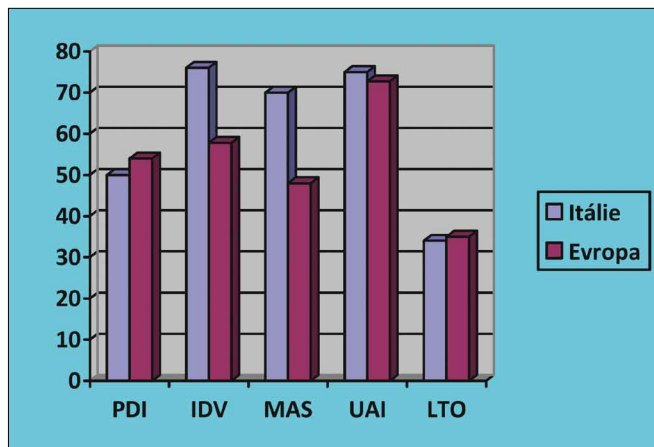
21 <http://www.repubblica.it/2004/b/sezioni/politica/cdlverifica2/incontro/incontro.html>

22 <http://geert-hofstede.com/italy.html>

DLOUHODOBÁ VERSUS KRÁTKODOBÁ ORIENTACE (LONG TERM ORIENTATION – LTO)

Definice páté dimenze zní: Dlouhodobá orientace spočívá v pěstování ctností zaměřených na budoucí odměny; zejména vytrvalosti a šetrnosti. Na opačném pólu krátkodobá orientace spočívá v pěstování ctností týkajících se minulosti a současnosti, zejména úcty k tradicím, zachování „tváře“ a plnění společenských závazků (Hofstede 2005, 162). Podle této teorie některé země, především západní, jsou charakterizovány kulturou, jejíž hodnoty a styl života jsou orientovány na budoucnost, otevřeny změnám a zaměřeny na dlouhodobé cíle. Oproti tomu, asijské státy a státy Třetího světa, kde převažuje krátkodobý úhel pohledu, jsou spjaty hlavně s hodnotami minulosti. To znamená, že lidé zde spíše respektují již získané pozice a tradiční hodnoty, což znesnadňuje přijímání inovací a obecně všeho, co může být hybatelem transformace společnosti (Vianelli, Pegan 2010, 20).

Pokud bychom chtěli srovnat umístění Itálie s evropským průměrem, tak zjistíme, že jsou výsledky Itálie v Hofstedeho výzkumu blízké evropskému průměru v dímezi PDI – vzdálenost moci (evropský průměr 54), UAI – vyhýbání se nejistotě (evropský průměr 72,7) a LTO – dlouhodobá versus krátkodobá orientace (a evropský průměr 35). V ostatních dimenzích se skóre Itálie od evropského průměru liší především v IDV – kolektivismus versus individualismus a MAS – maskulinita versus femininita. To je možné vysvětlit vlivem katolicismu, který silně ovlivnil a ovlivňuje italskou kulturu.

Pramen: Miroslava Ferrarová, 2013.

ZÁVĚR

K vypracování této studie mě vedla prohlášení Ligy Severu o několika Itáliích a o několika národních kulturách. Ale podle výsledků průzkumu, který Geert Hofstede publikoval ve své knize *Culture's Consequences* jsou Italové jedním národem s jednou kulturní identitou. Mají společnou kulturu. Mají společné symboly, rituály a hrdiny a hlavně mají spo-

lečné hodnoty. Liga Severu se snažila na území Padanie prosadit nové symboly například svou vlajku. Snahou bylo také prosadit nové hrdiny – jako například Alberta Da Giussana, který vedl Lombardskou ligu v roce 1167 proti císaři Fridrichovi I. Barbarossovi. Navíc Liga Severu sází na nové rituály jako uctívání řeky Pádu v podobě boha Pádu a podobně. Představitelé Ligy Severu pochopili, že pokud mají mít jejich teze úspěch, tak se tyto části kultury musí změnit, což se jim i částečně a dočasně povedlo. Ale to, co nemohou změnit jsou hodnoty, které jsou podle Hofstedeho jádrem kultury a měnit se jen velmi obtížně a pomalu.

LITERATURA

- Alighieri, Dante (1958): *Božská komedie*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění (překlad Otto František Babler).
- Colarizi, Simona (2000): *Storia del Novecento italiano*. Milano: Biblioteca universale Rizzoli.
- Diamanti, Ilvo (1996): *Il male del Nord. Lega, localismo, secessione*. Roma: Donzelli.
- Dvořáková, Vladimíra – Kunc, Jiří. In: Říchová, Blanka a kolektiv (2009): *Západoevropské politické systémy*. Praha: Oeconomica, str. 58–96.
- Galgano, Francesco (2011): *Ritratti. Con il segno e con la parola*. Lavis: Cedam.
- Ginsborg, Paul (2003): *Italy and Its Discontents: Family, Civil Society, State: 1980–2001*. New York: Palgrave Macmillan.
- Vianelli, Donata – Pegan, Giovanna. In: Guercini, Simone (2010): *Marketing e management interculturale*. Bologna: il Mulino, str. 15–20.
- Hofstede, Geert (1980): *Culture's Consequences: International Differences in Work-related Values*. Newbury Park, CA: Sage.
- Hofstede, Geert, Hofstede Gert Jan (2005). *Kultury a organizace. Software lidské mysli*. Praha: LINDE nakladatelství s.r.o.
- Kunc, Jiří (2000): *Stranické systémy v rekonstrukci*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON)
- Machiavelli, Niccolò (1997): *Vladař*. Praha: Nakladatelství Ivo Železný (překlad Josef Hajný).
- Procacci, Giuliano (1991): *Storia degli italiani*. Bari: Laterza.
- Strmiska, Maximilián (2003): *Liga Severu: Její postavení a role v italské stranicko-politické soustavě (1993–2003)*. *Středoevropské politické studie*, 2003(1).

ZDROJE

- http://www.bancaditalia.it/pubblicazioni/econo/quest_ecofin_2/qef171/QEF_171.pdf, str. 6
- <http://www.cameramoda.it/it/soci/cerca-soci/>
- <http://cinquantamila.corriere.it/storyTellerThread.php?threadId=berlusconi>
- http://dati.istat.it/Index.aspx?DataSetCode=DCCV_TAXDISOCCU&Lang=http://geert-hofstede.com/italy.html
- <http://www.giovanipadani.leganord.org/articoli.asp?ID=5839>
- http://www.governo.it/GovernoInforma/Dossier/vertice_quadrilaterale_lavoro/occupati_disoccupati_istat.pdf
- www.istat.it/.../2013/03/Noi-Italia-2013.pdf?title=Noi+Italia+-+20%2Ffeb%2F2013+-+Testo+del+volume.pdf - Versionetestato
- <http://www3.istat.it/istat/audizioni/220710/Allegato1.pdf>
- http://www.leganord.org/elezioni/2008/lega/cultura_pop/cultura_popolare.pdf
- <http://www.leganord.org/index.php/il-movimento/lo-statuto-della-lega-nord-str.1-2>
- <http://stiritaliasas.wordpress.com/2013/07/page/2/>
- http://www.treccani.it/scuola/tesine/lingue_straniere/arcangeli.html
- TheWorldFactbook, 2002: <http://www.cyborlink.com/besite/italy.html>

AUTORKA

Ferrarová, Miroslava (6. 12. 1977, Bari, Itálie), lingvistka a politoložka. Po ukončení studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, obor politologie-italština, pracuje od roku 2006 jako odborná asistentka na Fakultě mezinárodních vztahů Vysoké školy economic-

ké v Praze, kde vyučuje italský jazyk na Katedře románských jazyků. Věnuje se otázkám spojeným s italskou národní identitou a historií.

Kontakt: PhDr. Miroslava Ferrarová, Katedra románských jazyků Fakulty mezinárodních vztahů Vysoké školy ekonomické v Praze, Náměstí W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3; ferrarm@vse.cz